

19. Yüzyılın Osmanlı Devleti'nde Kadın Hırsızlar

Female Thieves in the Ottoman State of the 19th Century

Gül Hanım GÖKTAŞ CENGİZ * Öz

19. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nde tüm toplumu etkileyip şekillendirecek savaşların, antlaşmaların, ekonomik krizlerin ve göçler başta olmak üzere pek çok sosyal olayın gerçekleştiği bir dönemdi. Devletin sınırlarında yaşanan karmaşa suça meyli arttırmıştı. Hırsızlık vakaları Dersaadet'te yoğun olmakla birlikte devletin bazı bölgelerinde çoğalmıştı. 19. yüzyılın ortalarında fakirlik ve muhtaçlık gibi zorunlu sebepler yanında çoğunlukla bu işi kötü bir alışkanlık hâline getiren pek çok kadın hırsız Osmanlı arşiv belgelerine yansımıştı. Hırsızlar kadın olunca çaldıkları eşyalar çoğunlukla giyim-kuşam, mücevherattan, altın ve nakitten meydana gelmekteydi. Bu dönemde tek başına meşhur olan hırsız kadınlara ek, çete olarak ismini duyuran ve devleti uğraştıran kadınlar da vardı. Söz konusu çeteleşmede kadınların kocaları ve arkadaşları ya da başka akrabaları ile işbirliği yaptıkları anlaşılmaktaydı. 19. yüzyıl hırsızlık vakalarının artmasında şüphesiz dönemin şartları etkiliydi. Ancak hırsızlığa ve özellikle hırsız kadınlara verilen cezanın caydırıcılığı da önem taşımaktaydı.

Genellikle hapis ve sürgün cezası verilen kadınların bir süre sonra hamilelik, hastalık, çocuk sahibi olma gibi gerekçelerle serbest bırakıldığı tespit edilmektedir. Devlet, Dersaadet ve başka bölgeler arasında hırsızların yakalanması için telgrafları ücretsiz kılma, İmamı, muhtarı, Zaptiye Nezareti ve polisleri, istintak memurlarıyla hırsız kadınları yakalama ve sorgulamada etkin bir şekilde görevini yerine getiriyordu. Sorgu sonucu ortaya çıkarılan çalıntı eşyalar ise, ulaşılabiliyorsa sahibine teslim ediliyor yoksa devletçe başka yerlerde değerlendiriliyordu. Temel kaynak olarak Osmanlı arşiv belgeleri ışığında oluşturulan çalışma dönemin bazı süreli yayımları tarafından desteklenmiştir. Amaç, kaotik bir dönemde bu işte meşhur olan ya da çoğalan kadın hırsızları ve devletin bunları önleme çabasını ele almaktır.

Anahtar Kelimeler:

Hırsızlık, Kadın, Osmanlı, Devlet, Çeteleşme, Suç.

Abstract

The 19th century was a period in which many social events, especially wars, treaties, economic crises, and migrations, that would affect and shape the whole society in the Ottoman Empire, took place. The chaos and confusion in the borders of the state increased the tendency to crime. Although the theft cases were intense in Dersaadet (Beautiful City of Istanbul), it increased in some parts of the state as well. In the middle of the 19th century, many women thieves who made this job a bad habit were reflected in the Ottoman archive documents, as well as compulsory reasons such as poverty and neediness. As the thieves were women, the items they stole mostly consisted of clothing, jewellery, gold, and cash. In this period, in addition to the thieves who became famous alone, there were also women who made their names known as gangs and bothered the state. In the gang in question, it was understood that the women cooperated with their husbands and friends or other relatives. Undoubtedly, the conditions of the period were effective in the increase of theft cases in the 19th century.

Başvuru/Submitted: 14/03/2022

Kabul/Accepted: 23/06/2022

* Dr. Öğr. Üyesi,
Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü
hanimgoktas@sdu.edu.tr
ORCID:0000-0001-5647-7818
Isparta / TÜRKİYE

* Assist. Prof. Dr.,
Suleyman Demirel University
Faculty of Literature
Department of History
hanimgoktas@sdu.edu.tr
ORCID:0000-0001-5647-7818
Isparta / TÜRKİYE

However, the deterrence of the punishment given to theft and especially to the thief women was also important. It was determined that women who were generally sentenced to imprisonment and exile were released after a while due to reasons such as pregnancy, illness and having a child. The state made telegrams free of charge for catching thieves between Dersaadet (Istanbul) and other regions. The imam, headman, the Ministry of National Security, policemen, and interrogators were effectively performing their duties in catching and interrogating women who were thieves and thieves. The stolen items uncovered as a result of the interrogation, on the other hand, were handed over to their owner if they could be reached, otherwise they were evaluated elsewhere by the state. The study, which was created by the Ottoman archive documents as the main source, was supported by some periodicals of the period. The aim is to deal with the famous or proliferating women thieves and the state's efforts to prevent them in a chaotic period.

Keywords:

Theft, Woman, Ottoman, State, Gangs, Crime.

Makale Bilgileri

- Etik Kurul Kararı:** Etik Kurul Kararından muaftır.
Katılımcı Rızası: Katılımı yok.
Mali Destek: Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması: Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Telif Hakları: Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.
Değerlendirme: İki dış hakem / Çift taraflı körleme.
Benzerlik Taraması: Yapıldı – iThenticate.
Etik Beyan: sutad@selcuk.edu.tr, selcukturkiyat@gmail.com
Lisans: Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

Article Information

- Ethics Committee Approval:** It is exempt from the Ethics Committee Approval.
Informed Consent: No participants.
Financial Support: The study received no financial support from any institution or project.
Conflict of Interest: No conflict of interest.
Copyrights: The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.
Assessment: Two external referees / Double blind.
Similarity Screening: Checked – iThenticate.
Ethical Statement: selcukturkiyat@gmail.com, fatihnumankb@selcuk.edu.tr
License: Content of this Journal is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Giriş

Kanunlarla yasaklanan ve karşılığında ceza öngörülen eylemlerin tamamını kapsayan suç kavramı tarih boyunca her toplumda süregelen ve var olmuştur. Suç kavramını felsefi ve sosyolojik açıdan irdeleyen Durkheim, suçtan arınmış bir toplumun varlığını sürdürebilmesinin olanaksız olduğu görüşündedir (Güçlü-Erbaş, 2016, s. 47-49). Aynı toplumda yaşayan bazı insanların hayatını doğal akışında sürdürmesine rağmen bazılarının suça daha meyilli olması suç ve ceza olgularını inceleyen araştırmacıların üzerinde durdukları konudur. Buna göre, sosyal düzensizliğin artması ile insanların imkânlarla ulaşmasının engellenmesi sonucunda suç ortaya çıkmaktadır. Toplumda suç oranlarının artmasında psikolojik ve toplumsal olmak üzere iki başlıca neden bulunmaktadır (Dolu, 2012, s. 184-231).

Ekonomik krizler, doğal afetler, savaşlar ile meydana gelen toplumsal değişim ve hareketlilik mevcut normlar, değer ve kurallarla uyumlayabilir. Bu durumda suçun meydana gelmesi ve artması kaçınılmazdır. İncelenen dönemde Osmanlı Devleti, zamanla birbiriyle bağlantılı sosyal ve siyasal gelişmeler sonucu kendi ekonomik siyasetini belirleme özgürlüğünü yavaş yavaş kaybetti. 1774'de Müslüman bir bölge olarak Kırım'ı kaybetmesi, sonrasında her türlü gayrete rağmen alamaması, yine aynı dönemde Karadeniz'deki üstünlüğünü kaybetmesi ve sürekli savunma durumunda kalması, 1798'de Fransa'nın Mısır'ı işgali, Rusya'nın 1806-1812, 1828-1829 savaşlarında Osmanlı kuvvetlerine üstün gelmesi, Rusya ve İngiltere ile imzalanan ticarî antlaşmalar, Balkanlarda bulunan gayrimüslim halklar arasında beliren ve dış devletler tarafından tazyik edilen ayrılıkçı ulusçu hareketlenmeler, 1831'de Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın isyan etmesi gibi olaylar merkezi otoriteyi etkileyecek boyutta devlet içerisinde bir istikrarsızlık ve karmaşa doğurmuştur. 1839 Tanzimat Fermanı ile 1856 Islahat Fermanı Osmanlı Devleti'nde Avrupalı devletlerin nüfuzunun artmasına zemin hazırlarken, Müslüman olmayan orta sınıfın üstünlüğünü dolaylı şekilde kolaylaştırdı. Bu durumu 1853'teki Kırım Savaşı, 1838 ve 1861'de İngiltere ile yapılan ticarî antlaşmalar da pekiştirdi (Karpas, 2006, s. 476-489). 19. yüzyılda Osmanlı Devleti, Avrupalı devletlerin hâkim olduğu dünya ekonomisine biraz daha bağımlı hale geldi. Yukarıda da adı geçen serbest ticaret sözleşmeleri ve kapitülasyonlar, Osmanlı Devleti'nin kendi sanayisini korumasını engellemiştir. 1875'ten sonra Osmanlı borçlarını ödeyemeyince Avrupa denetimi güçlendirildi (Faroqi, 2011, s. 295).

Özellikle 1853'teki Kırım Savaşı ile 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı da Osmanlı sosyal yapısını doğrudan etkileyen büyük çaplı olaylardı. Karpas, bu yüzyılın en çok etkilenen başkenti için, "İstanbul 19. yüzyılda, Osmanlı Devleti'nin siyasal başkenti olmasının yanı sıra bir iletişim merkezi, sürgündeki seçkinlerin buluşma yeri ve hızla değişen bir toplumun ekonomisinin can damarı olarak yeni bir role büründü. Kent kısa süre içinde ve büyük oranda kapitalizmin serbest bıraktığı güçlerin, yeni toplumsal grupların ortaya çıkmasının neden olduğu gerilimlerin ve çeşitli topluluklar arasında etnik ve ulusal bilincin gelişmesinde kışkırtıcı bir rol oynayan göçlerin etkisi altında kaldı." demiştir (Karpas, 2010, s. 166). İstanbul başta olmak üzere Anadolu'nun pek çok şehri bir yandan modernleşmenin getirdiği değişim dalgası, diğer yandan savaşlar sonucu yaşanan

göçler ile mecburî bir dönüşüm havasına kapılmıştı.¹ Dolayısıyla bu hava sonucu ortaya çıkan karmaşa suç oranlarında belirgin bir artışı tetikledi.²

Osmanlı Devleti hukuk literatüründe tarzları, davranışları ve alışkanlıklarıyla toplumun huzurunu bozan kesimler fâsık olarak nitelendirilirdi. Fısk-u fücür, fısk-ı fesad kişilerin başında da hırsızlar gelmekteydi. Osmanlı arşiv belgelerinde “*sirkat*” “*sârıka*” şeklinde tanımlanan hırsızlık (BOA., A.MKT.MVL., 26/59, 2 Cemaziye’l-ahir 1266/15 Nisan 1850; A.MKT.MVL. 41/23, 8 Cemaziye’l-ahir 1267/10 Nisan 1851; A.MKT.NZD., 75/42, 16 Cemaziye’l-ahir 1269/27 Mart 1853; İ.MVL., 164/4853, 19 Cemaziye’l-evvel 1266/2 Nisan 1850; MVL., 842/69, 14 Receb 1277/26 Ocak 1861; ZB., 15/12, 21 Safer 1323/27 Nisan 1903), başkasına ait ve koruma altında olan belli değerdeki bir malı mülk edinmek kastıyla gizlice almaktı (Aydın, 2007, s. 196). Bu işi kadınlar yaptığında (onlara yakıştıramadıklarından olsa gerek) “*fezâhat-ı ahz, fezâhat-ı mezkûr*” (rezillik, edepsizlik) tabirlerini kullanmışlardı (BOA., A.MKT.MVL., 41/23, 8 Cemaziye’l-ahir 1267/10 Nisan 1851; A.MKT.NZD.21/62, 14 Safer 1267/ 19 Aralık 1850; A.MKT.NZD., 32/9, 10 Cemaziye’l-ahir 1267/12 Nisan 1851.; A.MKT.UM.(Sadaret Umum Vilayat Evrakı), 184/1, 9 Cemaziye’l-ahir 1271/27 Şubat 1855). Kadınların çalma eylemlerini “*mücaseret*” olarak nitelendirirken de bu söylemlerini desteklemişlerdi (BOA., A.MKT.MVL., 26/59, 2 Cemaziye’l-ahir 1266/15 Nisan 1850; A.MKT.MVL., 41/23, 8 Cemaziye’l-ahir 1267/10 Nisan 1851; A.MKT.NZD., 21/62, 14 Safer 1267/19 Aralık 1850; A.MKT.NZD., 32/9, 10 Cemaziye’l-ahir 1267/12 Nisan 1851; MVL., 842/69, 14 Receb 1277/26 Ocak 1861). Uzun araştırmalardan sonra yakalanan tüm hırsızlar için “*ahz u girift*” (BOA., A.MKT.NZD., 75/42, 16 Cemaziye’l-ahir 1269/ 27 Mart 1853), suçu itiraf ve ele geçirdiklerini ortaya çıkaran sorgulamalar için “*istintak*” belgelerinde hırsızlık suçu ile ilgili geçen kelimelerdi (BOA., A.MKT.MVL., 41/23, 8 Cemaziye’l-ahir 1267/10 Nisan 1851; ZB., 15/12, 21 Safer 1323/27 Nisan 1903).

Osmanlı Devleti’nde kadınların bu tür fiili işleminde yoksulluk, kimsesizlik gibi birtakım fakirlik ve muhtaçlıktan kaynaklı zorunluluklar şüphesiz etkili olmuştu. Fakat bunun yanında alışkanlıklarıyla bu işi senelerce müptezel bir şekilde âdeta meslek haline getirenlerin de olduğu görülmektedir. Bununla birlikte toplum huzurunu bozmaya meyilli defalarca affedilmesine rağmen birden çok suça karışmış kadınlar da hırsızlık suçunu işlemekteydi. Mesela 1803 yılında iki defa hırsızlık suçuna karışan ve merhameten affedilen bir kadın, padişah emriyle Sakız ağacı denilen bir bölgede oyma bir odada ikamet ettirilmişti. Fakat etrafındaki komşularıyla geçimsizlik halinde olduğu, daima münakaşa içinde bulunduğu, gün be gün huzursuzluğu

¹ Savaşlarla birlikte devlet sınırlarına yapılan göçle yoğun bir nüfus artışı yaşanmıştı. 19. yüzyılda İstanbul’un nüfusunda gerek sayı, gerekse etnik, sosyal ve dini yapılanma açısından önemli değişiklikler oldu. 18. yüzyıl sonlarında İstanbul’un nüfusu, 300-350 binden fazla değildi. Fakat Ubicini’ye göre, 19. yüzyılın ortalarına doğru İstanbul’da 722.000 kişi yaşamaktaydı. Bunun 380.000’i Müslüman, 205.000’i Ermeni, 100.000’i Rum ve 37.000’i Yahudiydi (Karpaz, 2006, s. 488).

² Aslında söz konusu savaşıardan sonra 19. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul’da toplumsal, etnik ve kültürel değişiklikler meydana gelmiştir. Kafkaslar ve Balkanlardan gelen göçmenlerle birlikte sermayenin ve becerilerin akışı, kenti bir kültür ve girişim merkezi haline getirmişti. Müslüman ve gayrimüslim girişimcilerin kurduğu yeni işler, iç kesimlerden yoksul insanları ve köylüleri kente çekerek bir çeşit işçi sınıfı oluşturdu (Karpaz, 2010, s. 166).

artırdığı için Ağa kapısına gönderilmiş, burada 6 haneden çalmış olduğu eşyaları teslim ederek bir daha bırakılmamak üzere Bozcaada'ya sürgün edilmişti (BOA., C.ZB., 16/761, 17 Muharrem 1218/9 Mayıs 1803).

1826 yılında ise Cemile Hatun, silsile hâlinde üç ayrı evde misafirlikte bulunduğu sırada çeşitli eşyaları çalmış, yakalandığında ise hapsedilmişti. Bu evlerden ilki Üsküdar'da Dolap sükkânında Fatma Hatun'un eviydi. Burada birkaç gün misafir olan Cemile Hatun, “şalvar baa uçkur, müste'mal kıyye kürk, birinci ve altı zirai penbe zar gömlek, altı zirai ipeklik” çalmıştı. Buradan Çömlekçiler hamamında natır Fatma Hatun'un evine geçen Cemile, birkaç günlük misafirlikte “bir adet çuka ferace, bir kıyye samur kürk, iki yaşmak, bir boğça” almıştı. Daha sonra Cephanece Hacı Hasan'ın evinde birkaç gün kaldığı sırada “bir adet ingiliz kavice, bir burçak gömlek, bir bitli yemeni, bir oyma çuka şilte, merko bir şalvar, dört yazma yemeni, bir çuka ferace ve bir saat” çalmıştı. Çok geçmeden tüm bu eşyaları birkaç günlük misafirlikte çalan Cemile Hatun'u, üç evin sahibi şikâyet etmiş. Yapılan araştırma ile Ağa kapısına (Bab-ı Ağa'ya) bağlı Bostancı zabitanı çalınan eşyaları ve kadını bulmuştu. Sorgulama sonrası Cemile'den çalınan eşyaların çoğunluğu alınsa da Hacı Hasan'ın bir çuka feracesini Tophane'de bir koltukçuya sattığı öğrenilmişti. Fakat bunu inkâr eden koltukçu, sadece bir adet saat aldığını söylemişti. Dolayısıyla bazı eksiklikler olsa da hırsız bir kadın çaldığı eşyalar ile yakalanmış ve mahbusiyetine karar verilmişti (BOA., C.ZB., 2/51, 25 Recep 1241/5 Mart 1826).

1. Kadın Hırsızlara Verilen Ceza ve Uygulanması

Osmanlı-İslâm hukukunda hırsızlık suçuna karşı had cezası³ uygulaması tanımlanırken, şartları ağır olduğundan genellikle ta'zir cezası verilmişti.⁴ Osmanlı Devleti'nde hırsızlık suçuna karşı şer'î hukukun tamamlayıcısı olarak örfî hukuka göre de cezalar tanımlanmıştı.⁵ Ayrıca verilen cezalar bölgesel uygulamalarda günün şart ve ihtiyaçlarına göre farklılık arz etmekteydi. Mesela 16. yüzyılda artan kürekçi ihtiyacını karşılamak için ta'zir cezası olarak kürek cezası artmıştı (Ünlü-Çeribaş, 2019:541-542).

³ Had cezası Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde tanımlanır: “Hırsızlık eden erkek ve kadının yaptıklarına karşılık bir ceza, Allah'tan bir ibret olarak ellerini kesin. Allah güçlüdür, hikmet sahibidir.” Kur'an-ı Kerim Açıklamalı Meâli, Mâide Suresi, 38. Ayet, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2010. Ömer Menekşe, 17. ve 18. yüzyıllarda hırsızlık suçuna karşı Osmanlı Devleti'nde sadece beş adet had cezasıyla karşılaştığını söyler. Bu cezaların üçünü bilinen tek recm cezasını uygulayan Rumeli Kazaskeri Beyâzîzâde vermişti. Dolayısıyla Menekşe, hırsızlık suçuna karşı verilen söz konusu had cezalarının Menekşe'nin şahsından kaynaklandığını yorumlar (Menekşe, 1998, s. 112-113).

⁴ Ta'zir cezası, had ve kısas (cezası Allah ve Peygamberi tarafından belirlenmemiş olan) cezalarının kapsamına girmeyen, düzenlenmesi ve uygulanması devlet başkanına veya hâkime bırakılmış olan cezaları ifade etmekteydi (Aydın, 2007, s. 215; Başoğlu, 2011, s. 198).

⁵ Mesela Fatih dönemi kanunnamelerinde hırsızlık için şu hükümler geçmektedir: “Eğer kaz ya da ördek uğurlasa, kadı ta'zir ura; iki ağaca bir akçe cürm alına. Eğer koyun veya kovan uğurlasa cürm on beş akçe alına. Eğer yancuk veya destâr uğurlasa elin kesmeli olmaya, kadı ta'zir ura. Ağaç başına bir akçe cürm alına. Eğer sığır uğurlasa elin kesmeyeler; ganî olup bin akçeye dahi ziyadeye gücü yeterse cürm yüz akçe; evsatü'l-hâl olursa elli akçe; fakîr olursa kırk ya otuz akçe cürm alına. Eğer at uğurlarsa, elin keseler; kesmezlerse iki yüz akçe cürm alına. Eğer biregûnun tahılın ve akçesin uğurlasa, gani olsa cürm kırk akçe; orta hâllü olursa yiğirmi akçe; fakirü'l-hâl olursa on akçe alına. Oğul atasından ve ata oğlundan, kardaş kardaşından ya er avretinden ya avret erinden uğurlasa, kadı ta'zir ura. Ağaç başınan bir akçe cürm alına.” (Akgündüz, 1990, s. 349-50).

19. yüzyılın başlarında hırsızlık suçundan erkeklere kürek, sürgün, hapis cezası verilmekteydi (BOA., HAT., 1164/46043, 29 Zilhicce 1234/19 Ekim 1819; C.ZB.16/782, 28 Ramazan 1204/11 Haziran 1790; C.EV. 322/16355, 29 Rebiyü'l-ahir 1208/4 Aralık 1793). Aynı yüzyılın ortalarına gelindiğinde erkek hırsızlar çoğunlukla pranga cezası almışlardı.⁶ Nitekim Dimitri ustası Manavataş'ın çekmecesinden 2 bin kuruş akçe, ek olarak 7 bin kuruş ile birtakım eşyalar çaldığını ifade eder. Çaldıklarından sadece bir kısmını ustasına verebilen Dimitri'ye ceza emri tarihinden itibaren 4 ay pranga cezası verilir. Yine gardiyanlıktan ihraç Kastamonulu Mehmed Cemal, İsmail ile arkadaşlarının eşya ve akçelerini aldığını itiraf etmişti. Yanında bulunan birtakım eşya ve akçeyi teslim etse de ceza tarihinden itibaren 3 ay pranga verilmişti. Buradaki belgelerde dikkati çeken nokta, hırsızların yakalanmasıyla sorgu esnasında suçu "*ikrar etmeleri*", çaldıkları eşyalardan yanlarında bulundurdıkları kadarını sahibine teslim etmeleri ve "*mahbusiyet tarihinden itibaren*" ceza verilmesiydi ki bu da genellikle pranga olmaktadır.⁷

Hırsızlık suçu işleyen kadınlara ise, sürgün ve hapis cezası verilmişti. 19. yüzyılın başlarında hırsızlık suçunu işleyen kadınların genellikle sürgün cezasına çarptırıldıkları, buldukları bölgeden nakledildikleri yere belli bir meblağla tutulan arabacı ya da memur eşliğinde gönderildikleri anlaşılmıştı. Limni adasına sürgün edilen Esmâ ve annesi Ümmü Gülsüm, Bozcaada'ya sürgün edilen Hafize, Hatice Hatun bunlardan sadece birkaçıdır(BOA., C.ZB., 13/607, 10 Şaban 1207/23 Mart 1793; C.ZB., 13/625, 28 Muharrem 1218/20 Mayıs 1803; C.ZB., 71/3523, 11 Ramazan 1221/22 Kasım 1806). 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde hırsızlık suçu işleyen kadınlar arasında hapis cezasının yaygınlaştığı görülür. Örneğin, Seher Hatun, Sucu Zenci Rüstem ile Zeliha Hatun'un evinden bir miktar bakır çalmıştı. Buna göre, ceza kanununun 230. maddesine binaen hırsızlık suçuna cesaret edenlerin 3 aydan 1 seneye kadar hapsedilmesi kararı hükmünce adı geçen kadının "*1277 senesi Rebiyü'l ahirinin 20. gününden itibaren 3 ay müddetle hapsedilmesi*" kararı verilmişti(BOA., MVL., 842/69, 14 Receb 1277/26 Ocak 1861).

Yine 1850 yılında Köstendil'in Köprülü kazasından Hanco kızı Penbe Hatun, "*bir müddetten beri fuhuşa ek olarak şunun bunun hanesine girerek emval ve eşya ahzına*"

⁶ Pranga, halkalarıyla beraber iki okka yüz dirhem ağırlığındaki demire verilen addır. Bu demir, mahkûmların bir iple bellerine bağlanmak suretiyle ayaklarına takılırdı. Bunlar ayakları bağlı şekilde, askerî binalarda, istihkâm işlerinde ve kışlalarda ağır hizmetlerde çalıştırılırdı(Pakalın, 1993:781). Erkeklere verilen pranga cezaları örneği için bkz.; (BOA., MVL., 70/68, 8 Zilkade 1263/18 Ekim 1847; A.MKT.MVL., 34/99, 17 Muharrem 1267/22 Kasım 1850; A.MKT.MVL., 37/2, 27 Safer 1267/1 Ocak 1851.; A.MKT.MVL., 39/87, 23 Rebiyü'l-ahir 1267/25 Şubat 1851; A.DVN., 76/48, 9 Cemaziye'l-ahir 1268/31 Mart 1852). Suçun niteliğine göre en ağır şekilde cezalandırmalar da yapılmaktaydı. Nitekim, Nevşehir kazasına bağlı bir köyde Kör İslam oğlu Ali ile Cafer oğlu Mustafa yancılarıyla birlikte hırsızlık, gasp, ve zalimce kurşun ile adam yaralama, katletme, idam etme gibi suçlardan derhal yakalanarak en ağır şekilde cezalandırma yapılmasına karar verildi(BOA., A.MKT.DV., 30/3, 2 Muharrem 1267/7 Kasım 1850).

⁷ (BOA., A.MKT.MVL., 34/35, 8 Muharrem 1267/13 Kasım 1850). Nitekim dönemin gazetelerinde de hırsızlık suçundan dolayı pranga cezası verilen kişiler yer almaktaydı. Berber çırağı Elya, ustası David'in çekmecesinden 550 kuruş çalsa da yakalanınca 260 kuruşu tahsil edilmiş ve 3 ay pranga cezası verilmişti (*Takvim-i Vekayi*, Sayı 422, 9 Cemaziye'l-evvel 1266).

kalkışmaktaydı. Annesi Hanko başta olmak üzere, herkes kendisine tenbihatta bulunsa da islâh olmamıştı. Hatta içinde bulunduğu durumdan dolayı halk artık ondan çekinir vaziyete gelmişti. Mesela Şeyh Ali Efendi'nin bir hizmetkârı ile kızı evde olduğu hâlde hırsızlık sebebiyle eve girmiş, 5874 kuruşluk altın ile firar etmişti. Hizmetkâr, Penbe'nin çaldığı altınları elinden almaya çalışsa da engel olamamıştı. İhbar üzerine mahalle imamı ve meclisi tarafından tayin olunan mutemedler ile ev aratılmış, inceleme sonucu çekmecenin kırılıp altınların alındığı anlaşılmıştı. Penbe Hatun yakalandığında, 5200 kuruşluk "emanet altınlar" ile 1700 kuruşluk nakit aldığını itiraf etmişti. Fakat yanından ve evinden sadece 600 kuruş tahsil edilebildiğinden mağdurların şikâyeti devam etmişti. Haklı olarak çaldırdıkları nakit ve eşya ile zor durumda olduklarını zararlarının tazmin ettirilmesini istemişlerdi. Penbe Hatun'a sorgulamada bu konuda ısrar edilse de "falan yere koydum, falan adama verdim" gibi cevapları incelemeler ile tutarsızlıkla sonuçlanmıştı. Tüm bu sebeplerden ve önceden sabıkası olduğundan "kanun-ı ceza ahkâmınının 3 aydan 3 seneye kadar nisaya mahsus hapiste tutuklanması" kararına binaen 1 yıl hapis cezası, ardından da annesi Hanko ile Köstendil'e sürgün edilmesine karar verildi. Buna göre, Penbe Hatun ilk aşamadaki hapis cezasını imam evinde tutuklu olarak çekmeye başladı (BOA., A.MKT.MVL., 25/96, 18 Cemaziye'l-evvel 1266/1 Nisan 1850). Burada dikkati çeken bir husus Penbe Hatun'un âdeta bir suç makinesi haline dönüştüğü bu sebepten yaşadığı bölgede insanların ondan çekinir hâlde geldiğiydi. Diğer husus da bir hırsızlık olayından sonra ihbar, yakalama, sorgu ve hüküm verilme şekliydi. Buna göre, olay yeri inceleme ekibi olarak mahallenin güvenliğinden sorumlu imam ve meclisi tarafından mutemedler bugünkü polisin görevini yapıyordu. Ayrıntılı bir inceleme ve delil toplama evdeki şahit ifadelerinden sonra bulunan suçlunun sorgusu ile suç sabitleştirilip kayıp mallar ele geçiriliyordu. Ceza kanunu gereğince, 1 yıl hapsine karar verilen kadın suçlu, cezasını imam evinde tutuklu olarak geçirecekti.

19. yüzyılın ortalarında modern hapishaneler tam anlamıyla yaygınlaşmadığından kadınlar hapis cezasını farklı şekillerde tamamlamıştı. Söz konusu yüzyıl öncesi Dersaadet'te Baba Cafer gibi bazı zindanlarda kadın mahkûmlara ait bölmeler bulunmaktaydı (Salarcı, 2015:113, 115, 117). Ülkenin bazı bölgelerine II. Abdülhamid dönemi(1876-1909) başlarına kadar hapishaneler yapılmıştı. Doluluk oranı oldukça yüksek olan bu hapishanelerde ısıtma, iâşe, salgın hastalıklar, güvenlik gibi bazı sorunlar vardı. Ayrıca bu hapishanelerde bazen kadın erkek ayrımı bulunmuyordu. Bu çerçevede 1880 yılında hapishane koşullarının düzenlenmesi, kadınlara ayrı koşullar yapılması ya da yeni kadın hapishanelerinin çoğaltılması gündeme geldi. Fakat tüm bunların uygulamaya geçirilmesi 20. yüzyılın başları ve sonrasına kaldı. Bu yüzden kadın hapishaneleri olarak imam, muhtar ve papaz evleri, valinin ikâmeti olan konak ve köşkün dâhilindeki mahbes, özel mülk konumundaki evler kira karşılığı kullanılmıştı. Özel mülk konumundaki evlerde kişilerin güvenilir olması başlıca şarttı. Suçluların ödenekleri tıpkı imam, muhtar ve papaz evlerinde olduğu gibi devlet tarafından karşılanıyordu. Osmanlı Devleti'nde bulunduğu bölgenin güvenliğinden sorumlu en emniyetli kişiler olan imam, muhtar ve papazların evleri ise, geçmiş dönemlerden itibaren suçlu kadınlar için kullanılırdı. Hatta 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde suç oranlarının artışına bağlı olarak yetmeyen hapishaneler karşılığında

söz konusu evler hâlâ birer alternatif tutuklu eviydi(Beydilli, 2013:18.; Hanilçe-Şeyhoğlu, 2020:411,421).

19. yüzyıl öncesi Dersaadet'in güvenliği yeniçeri ağası, kaptanpaşa, bostancıbaşı, cebecibaşı, topçubaşı ve tersane eminden meydana gelen asayiş sağlamla büyük bir kısmından sorumlu olan yeniçeri ağasıydı. 19. yüzyılın başlarında hırsızlık suçu işleyen kadınların "Ağa kapısı" "Subaşı ağa" ve "Ağa kapısına bağlı Bostancı zabitanı"na getirildiği tespit edilmişti(BOA., C.ZB., 16/761, 17 Muharrem 1218/9 Mayıs 1803; C.ZB., 2/51, 25 Recep 1241/5 Mart 1826). Buradaki "Ağa kapısı" Yeniçeri ağasının resmî makamı ve ikâmet yeri(Pakalın,1993:23). Yine burada geçen subaşıya ek olarak, vezir-i âzam, İstanbul kadısı ve bilâd-ı selâse kadıları, sekbanbaşı, İstanbul ağası, talimhaneci, çardak çorbacısı, muhızır ağa, subaşı, asesbaşı, çavuşbaşı, böcekbaşı, salma başçukadarı, muhtesib ağa, paspan gibi birbiriyle irtibatlı ve uyumlu çalışan pek çok birim güvenlikten sorumluydu(Yıldız, 2015, s. 102-116).

Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra ise, asayiş ve beledi işler Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye Seraskerliği ve kolları ile İhtisab Ağalığı sonrasında Nezaret'i'ne devredilmişti. 1851 yılında bu Nezaret kaldırılarak Zaptiye Müşirliği kuruldu.1855'te ise Şehremaneti asayiş, güvenlik ve beledi işlerden sorumlu birim hâline geldi. 1879 yılında Zaptiye Müşiriyeti Nezaret'e dönüştürüldü. 1881'de Dersaadet'te asayiş ve güvenliği sağlamakla görevli Zaptiye askerleri kaldırılarak, yerlerine polis teşkilatı kuruldu ve görevleri bunlara devredildi. Güvenlikten sorumlu birimler ana çatı altında değişse de Şehremaneti de asayiş ve güvenliğin bir parçasıydı ve bu konuda gerekli birimlere rapor verirdi. Nitekim 1889 yılına ait bir arşiv belgesinde, Şehremaneti'nin hırsızlık, adam yaralama, gasp, cinayet gibi suç teşkil eden olayları ayrıntılı bir şekilde raporladığı görülür(BOA., Y.PRK.ŞH., 3/20, 2 Receb 1306/4 Mart 1889). Yine 19. yüzyılın ortalarında kadın hırsızların yakalanma ve sorgulama işlemlerinde Şehremaneti ve Zaptiye Nezaret'i'ne bağlı güvenlik güçleri görev almaktadır.

2. 19. Yüzyılın Ortalarında Dersaadet'in Meşhur Çarşı Hırsızları

19. yüzyılın ortalarında Osmanlı arşiv belgelerine kadınlardan oluşan bir hırsızlık çetesi yansımıştı. Bunlar söz konusu belgelerde "meşhur çarşı sarikaları" şeklinde adlandırılmışlardı. Aslında 8-10 seneden beri Dersaadet, Galata ve Beyoğlu çarşılarında aktif bir şekilde hırsızlık yaptıkları anlaşılan kadınların tekrardan yetkili birimlerin gözüne çarpması yine bir çalma işlemi sırasındaki ihbarla vuku bulmuştu. Buna göre, "bir müddetten beri çarşı içlerinde ve bazı تنها sokak aralarında ufak çocukların fesleri üzerine altın ve emvali" tutulduğu ihbar edilmişti. Bu fiile cesaret edenlerin yakalanması için araştırmalar yapıldığı sırada "çarşı-yı kebîr içlerinde ve Kalpakçılar başı denilen bölgede yine bir çocuğun başına mücevher askısı" konulduğu haber alınmıştı. Bu olay hakkında malûmatları olup olmadığı sorgulanan bazı kişiler, görevlilere başka bilgiler vermişlerdi. Buna göre, hırsız kadınlardan bazıları dükkânlardan basma vesaire çaldıkları sırada ellerindeki eşya ile yakalanıp zabıtaya götürülmeye çalışılmış, fakat kadınlar "feryad û figana" başvurmuşlardı. Söz konusu kadınlardan Emine ile kızı

Nimet yakalanmış, üzerlerinden 1200 kuruş nakit çıkmıştı. Meblağın kime ait olduğu araştırma konusuydu. Ayrıca kadınların evlerini araştırmak için de imam ve muhtarlar eşliğinde memurlar görevlendirilmişti. Evlerde *"fazla minder içlerinde ve altlarında ve tavan aralarında taziy' ve sabi pek çok eşya mevcud ederek görülüp"* incelemeye dâhil olmuştu. Eşyaların tek tek araştırılmasına karar verilirken, *"bu kadar eşyanın hiçbir familyada bulunmasının kavânin-i fikriye-i insaniye kabul edemeyeceğinden"* kadınlara; bulunan eşyalardan bazılarının arkadaşlarına ait olup olmama ihtimali ya da eşlerinin söz konusu eşyalardan haberdar bulunup bulunmadığı sorgulanmıştı(BOA., İ.MVL., 164/4853, 19 Cemaziye'l-evvel 1266/ 2Nisan 1850, s.8).

Emine ve Nimet'in ardından çetede diğer kadınlar ile baş faileri Azime Hatun ile Ziynet de yakalandı. Buna göre Zincirlikuyu Mahallesi sakinleri Azime Hatun'u bir gün çarşıda bir kadının bohçasını çalarken ihbar etmişlerdi. Ziynet de ona yardım etmişti. Yakalanmaları üzerine Ziynet bohçayı çaldığını itiraf etti. Bunun üzerine Ziynet'e dükkânlardan da eşya çalıp çalmadığı soruldu. O da bu tür fiilin kendilerinde alışkanlık haline geldiğini, Azime'yle birlikte kızları Zeynep, Ganime, Hatice, Ganime'nin görümceleri İncili boncuklu Hatice ve Münire, bezirgân odalarında oturan Zeynep ile bakire kızı Aişe ve Penbe kızı Emine, avret pazarında diğer Aişe gibi pek çok ismin çarşıdaki dükkânlardan bazı eşyaları çaldıklarını itiraf etmişti. Ziynet'in bu itirafı ile kadın hırsız çetesinin bir kısmı öğrenilmişti. Ayrıca Ziynet yaptıkları ortaklaşa ve ustaca hırsızlık ile sonrasındaki mal paylaşımını da ayrıntılı bir şekilde anlatmıştı. *"Başkasını götürerek dükkâncıları işgal ve işgal ederken refikalarından diğerleri top ile basma ve don ile kürk veya satılıh çukayı aşurup ve bâlâ sürûrunda ise nihayet pazarlığı ettiremeyüb veya aher güne bulub hemen oradan savuşarak beyyinelerinde mertebe olunan cami'i havalilerinde vesair tenha mehallerde bâ tecemmu' mazûratlarını taksim eder ancak içlerinden bazıları mevki-i ahzda bulunamayarak yalnız taksim ettikleri mehale geliüb hisse aldıklarını"* söylemişti(BOA., İ.MVL., 164/4853, 19 Cemaziye'l-evvel 1266/ 2Nisan 1850, s. 8).

Onca bilgiyi itiraf eden Ziynet'e sorgulama devam etmiş, adı geçen kadınların kocalarının hırsızlık yaptıklarından haberi olup olmadığı da sorulmuştu. Ziynet, evli olanlardan Nimet'in bir senelik kocasının *"evvel emirde haberi olmayıp sonradan öğrendiğini, üç aydan beri eve gelmediğini"* beyan etmiş, Nimet'in kocasına çalınan eşyalar ile kendi mallarını ayırmayı teklif ettiğini, kocanın bu malların yarısının kesinlikle kendisinin olduğunda ısrar ettiğini söylemişti. Zaten araştırmayı yapan imam ve muhtar mahalleye geldiğinde bahsi geçen şahıs, eşya dolu olan sandıkları da kendince bir ayrıma sokmuştu. Ziynet, bir diğer evli Emine'nin kocasının da cenazesinin sokağa bırakıldığını, mahallece defnedildiğini anlattığında, kimsesizliğin boyutunu öğrenen memurlar şaşkınlıktan diyecek bir şey bulamamışlardı. Çete hakkında ayrıntılı bir şekilde ifade veren Ziynet'e malların hangisinin çalıntı olup olmadığı, bu konuda bir ayırım yapıp yapamayacağı sorulduğunda kesin bilgisinin olmadığını söyleyerek elde kalan 243 kalem eşyanın akıbetini muallakta bırakmıştı(BOA., İ.MVL., 164/4853, 19 Cemaziye'l-evvel 1266/ 2Nisan 1850, s. 8).

Ziynet'in ifadesi üzerine ismi geçen kişiler çarşı hırsızlığı hakkında tek tek sorgulanmışlardı. Dönemin şartlarına göre oldukça büyük bir kadın çetesi olduğundan

sorgulamalar önemli noktalarıyla verildi(BOA., İ.MVL., 164/4853, 19 Cemaziye'l-evvel 1266/ 2Nisan 1850, s. 8-10). Buna göre, çetenin baş faillerinden Azime, evde bulunan eşyaları kızları Zeynep, Ganime ve Hatice ile ortaklaşa çaldığını, hatta Zeynep ile bu eşyaları eve taşıdıklarını ifade etmişti. Ayrıca hırsız kadınlar çetesine Zeyrekli Güllü, Nefise, Kadriye, Ümmügülsüm vekili Şerife, Şerife'nin kızı Aişe, Üsküdarlı Tenzile, onun kızı Fatma vekili Emine, Üsküdarlı diğer Emine gibi isimleri eklemiştir.

Zeynep, bundan 3 sene öncesi annesi Azime, Emine ve Nimet ile çarşıya hırsızlık için çıktıklarını, kendisinin çekimsiz kalarak yapamayacağını söylediğini, onların bazı eşyaları çalarak annesinin evine götürdüklerini ifade etmişti. Kocası Hüseyin Ağa'nın yapılan bu hırsızlık teşebbüsünden haberi olmadığını açıklamıştı. Zeynep'in annesinin çalınan eşyaları evine götürmesi, eğer kızı bu işe bir kere karışmışsa hisse almadığı şeklinde değerlendirilebilir. Hatta Emine ve Nimet de bu yönde ifade verirlerse Zeynep aklanabilir.

Azime'nin kızı Ganime, çarşı hırsızlığına karışıp karışmadığı sorulduğunda Nimet'in çaldığı eşyalardan kendisine hisse verdiğini kocası Edhem Ağa'nın bundan haberi olmadığını beyan etmişti. Azime'nin diğer kızı Hatice, annesi ile arkadaşlarının "dükkânlardan eşya aldığını bildiğini cihetle bir on dakika kadar arkalarına koşub aldıkları şeylerden cami hollerinde ve تنها mehallerde kendisine dahi hisse vermeleri"ni kabul ettiğini itiraf ederek, kocası Vezneci Ömer'in bu durumdan haberi olmadığını ifade etmişti.

Bezirgân odalarında kalan Zeynep ile kızı Aişe, evlerinde bulunan çalıntı eşyalar üzerine sorgulanmıştı. Zeynep, oldukça fakir olduğunu askeriye dikişi ile geçindiğini, gerektiğinde dikiş almaya gittiğinde Emine ve Nimet'in arkadaşları ile "top ile basma aşırıklarını" birkaç kere gördüğünü itiraf etmişti. Bundan 3 sene öncesi bahsi geçen isimler kendisi ve kızını da cesaretlendirerek, birlikte top ile basma "aşırıklarını" buradan "altı arşun hisse" edindiğini bu duruma zamanla alışarak beraber dolaştıklarını beyan etmişti.

Penbe kızı Emine ise, Zeynep ve arkadaşı Aişe ile Bezirgân odasında kalıyordu. Arkadaşı Aişe ile çarşıya çıktıklarında onun birden kaybolup basma, şalvar gibi şeyler ile döndüğünü bazen bunları evine bazen de kendisine vererek sonra teslim alacağını söylemişti. Yani evinde bulunan çalıntı eşyaları, Aişe ve annesinin temin ettiğini söyleyerek suçlamaları reddetmişti. Aişe'nin bu eşyaları getirirken çeyiz yaptığını, çocuğuna havlu dikeceğini, "Hacı babam iki parça basma verdi, büyük annem vefatından önce bir sandık içinde basma bıraktı" diyerek türlü yalanlar söylediğini anlatmıştı. Esas vurucu cümleyi sona saklayan Emine, anne kızı Emine ve Nimet ile çarşıda hisse paylaşırken gördüğünü belirtmişti.

Zeyrekli Güllü, hırsızlık suçuna kendisini Ziyne'tin alıştırdığını, Yeni Cami, Üsküdar'da toplanarak Tophane ve Salı pazarlarında 1 sene kadar eşya çaldıklarını artık bu işi 4 senedir yapmadığını beyan etmişti. Bunun üzerine Azime'yi bir kere çarşıda gördüğünden onunla kavga edip çaldığı mallardan o farkına varmadan aldığını, Ramazan'da Kalpakçılar başında bir dükkândan 4-5 adet kalem kâğıt aldığını itiraf etmişti.

Zeynep'in kız kardeşi Şerife ile kızı Nefise, hırsızlık çetesinde olmakla suçlanarak sorgulanmışlar. Şerife ölen kız kardeşinin kendisine bazen emanet eşyalar mallar

getirdiğini, hatta Çukur Çeşme’de bir arkadaşının Zeynep’in hayattayken hırsızlık yapıp çalıntı basma ve eşya ile gezdiğini söylediğini eklemiştir. Kızı Nefise ise, teyzesi Zeynep ile bu kötü fiile alıştığını, ölümünden sonra da iki üç defa Emine ve Nimet ile buluşarak toplamda 3 sene eşya alıp paylaştıklarını, ancak 4,5 senedir hırsızlığı terk ettiğini belirtmiştir.

Bunların dışında avret pazarındaki Aişe Hatun, ile Azime’nin ifadesinde geçen Gülsüm vekili Şerife, Şerife’nin kızı Aişe, Üsküdarlı Tenzile ve kızı Fatıma vekili Emine, Üsküdarlı diğer Emine sorgularında kesinlikle çarşı hırsızlığı ile bağlantıları olmadığını söylemişler, suçlamaları reddetmişlerdi. Aişe’nin verdiği isimlerden Helvacı karısı Fatıma, helvacı dükkânının önünde taburede otururken çarşıdaki hırsızlığı görmediğini söylemişti. Çeşmeli Sıdika ölmeden önce kız kardeşi ile çarşıdan eşya aldıklarını, ancak yaklaşık bir senedir bu işle alakası olmadığını, hırsızlıkla bağlantılı olan kişileri de görmediğini ifade etmişti. Zeyrekli Emine, Gülbün Emine ile Şerife de bu işle bağlantısı olmadığını söyleyerek inkâr etmişlerdi. Ganime’nin görüşmeleri İncili boncuklu Hatice ve Münire çete hırsızlığı ile bağlantıları olmadığını, evlerinde çalınan eşyalara dair bir şey çıkamayacağını, satıp bir başka yere nakledemeyeceklerini hatta söz konusu çarşı hırsızlığında ismi geçenleri iki defa gördüklerini söylemişlerdi.

İfadelerde bazı kadınların suçu direkt olarak itiraf ettiği, bazılarının da kesinlikle reddettiği ya da suçu başka isimlere attıkları görülmektedir. Hakikatte bu kadınların bir çete olduğu Azime, Ziynet, Emine ve Nimet’in bu işle 8-10 ya da 5-7 seneden beri uğraştığı, Zeynep gibilerinin de henüz 3 senedir meşgul olduğu anlaşılmaktadır. İtirafardan ve evlerinde bulunan eşyalardan hırsız kadınlar çetesinin baş isimlerinin Emine, Nimet, Azime ve Ziynet olduğu tespit edilmektedir. Azime’nin kızları Zeynep, Ganime ve Hatice bizzat çalmaktan ziyade gözcü, yancı ve hissedar olarak hırsızlık olayında yer almışlardı. Bahsi geçen diğer isimler suçlamaları reddederken, iki kız olup bezirgân odasında yaşayan Zeynep, hırsızlık yapmasının gerekçesi olarak fakirliğini göstermiş, “çarşıdaki dükkânlardan birşeyler aşırıp paylaşmayı” yani bir nevi kolay kazanmayı alışkanlık olarak nitelendirip işi kılıfına uydurmuştu. Zeynep’le bağlantılı kızının arkadaşı Penbe kızı Emine, evinde bulunan eşyaların anne kızı ait olduğunu söyleyerek, kendisini aklamaya çalışmıştı. Nefise ve Zeyrekli Güllü gibi isimler de baş fail olan Ziynet, Emine ve Nimet ile 1 yıl kadar Dersaadet’in Yeni Cami, Üsküdar, Tophane ve Salı pazarlarında ortaklaşa çalıştıklarını, ancak 4-4,5 senedir bu işi bıraktıklarını söylemişlerdi. Olay yeri ekibi olarak imam ve muhtarların sorumluluğunda bahsi geçen kişilerin evlerinde yapılan aramalarda toplamda 485 kalem eşya bulunarak uzun bir araştırmanın yolu gözüküyordu.

Çalınan başlıca eşyalar daha çok kadınların ilgi alanına giren giyim kuşam ham maddesi kumaş türleri ya da eşyanın kendileriydi. Sayı olarak fazlaca olanlar aşağıdaki tabloda listelendi. Bunun dışında dikkati çeken acemkârî küpe, antika yüzük, bakır boncuk, dizi boncuk, yüzük, boncuk küpe, yalancı inci, bilezik, topak iğne, boncuk iğne, gözlük, beyaz tarak, demir tarak, sırma taşlı halhal, sırma taşlı yüzük, sırma taş lokum iğne, nakış makreme gibi takı ve aksesuarlar vardı. Pantolonlu don, kundura, yemeni, çizme, pabuç, terlik, dikilmiş gömlek ve don, hırka, şal, palto, yelek, canfes

hurka, mersin hurka, yün basma hurka, basma hurka, bursa canfes asarı, selanik asarı, basma asar, sabahlık, selanikî kürk, bursa kürk, selanik ferace, çuka ferace, ingiliz ve şam şalı, elvan acem şal, kırmızı trablus kuşağı, selanik kaplı çerkes samur, acem ve frenkârî dökmeler, frenk şalı, dürü çiçekli şal, elvâni selanikî dürü, düz ve çiçekli canfes ve atlas gibi giyim çeşitleri vardı. Yine bazı ev eşyalarının çeşidi ve miktarı da dikkat çekiciydi. Mesela 16 tütün tablası, 8 altın şamdan, 13 saç ayağı, 5 maden tabak, 14 birinci ve nühas hamam tası, 12 cedid ve müstamel tencere, 12 cam sürahi, 25 yaldızlı ve yaldızsız sahan, 11 perde kopçası, 13 el çakmağı, 12 el defteri bu konuda verilebilecek örneklerdi(BOA., İ.MVL., 164/4853, 19 Cemaziye'l-evvel 1266/ 2Nisan 1850, s. 2-3, 5).

Tablo 1. Çarşı hırsızları kadınların sayısı olarak fazlaca çaldığı eşyalar

Eşya	Top veya parça
Yaşmaklık	527
Elvânî basma	740
İngilizkârî yemeni	317
Üskübkarî yemeni	299
Elvânî yazma ve işlemeli âlifâne boyalı ısdar	143
İpek yüzük bağı	274
Boyun bağı	274
Canfes ve perinçek boyun bağı	137
Bayağı basma ayakkabı	549
Erkek fes	175
Kebîr ve sagîr işlemeli ve sade şalvar	71
İpek ve penye bohça	116
İpek, sırma ve sade işlemeli cura	229
Ceplik reşide	145
Yaşmaklık ve boyun akiki	1096
Topak yüzük	171
Elvânî kâse	131
Elvânî çini tabak	240

Çarşı hırsızları çetesi kapsamında toplamda 26 kişi sorgulanmış, 14 kadın bu suçla direkt bağlantılı olmadığından tahliye edilmiş, 12'si tutuklanmıştı. Bu 12 kişiden 6'sının hırsızlığı bizzat yaptığı, 4'ünün hissedar olduğu, 2'sinin de çalınan eşya ve malları en az 1 ay zarfında ortaya çıkarmamak üzere sakladıkları tespit edilmişti. Tutuklananlar Nimet, Emine, Ziyet, Azime, Ganime, Hatice, Zeynep, Aişe, Penbe kızı Emine, Nefise, Güllü, Sıdika idi. Buradaki ilk dört isim zaten çetenin baş aktörleriydi. Azime'nin kızlarından sadece Ganime ve Hatice tutuklanmıştı. Bezirgân odalarında yaşayan Zeynep ile kızı Aişe ve arkadaşı Penbe kızı Emine tutuklanan diğer isimlerdi. Nefise, Güllü ve Sıdika ise hırsızlığı bir süre yapıp bıraktıklarını ifade etseler de tevkif edilmekten alıkonulamamışlardı(BOA., İ.MVL., 164/4853, 19 Cemaziye'l-evvel 1266/ 2 Nisan 1850, s. 10-11).

Fakat kısa bir süre sonra Nimet ile Ziyet Hatun'un hamile olması, Ganime, Hatice, Nefise'nin birbirinden küçük kızları, Emine'nin ufak yetimleri, Aişe'nin de küçük kız kardeşleri olduğundan

"bunların sâbileri takdirinde bîkes oldukları cihetle evlad ve eytamlarının düçâr-ı sefalet olacıkları misillü çocuklarının bunlarla beraber mahbusda durmalarına dahi rızâ-yı âlî ve ırzâ' olmayacağına ve merkûmeler yedi sekiz mahdan berü mahbus olarak ahvâl-i muharrerlerine göre şu müddetin haklarında cezâ-yı kâfi add olunması muvâfık-ı merhamet olacağına binâen eşya-yı mezkûrenin sahibi zuhuruyula isbat olundukça taraflarına ita olunmak üzere mezbûrelerin fîmâ ba 'ad bu misillü harekât-ı reddiyede bulunmayacaklarına kavi kefilleri alınarak ve yine içlerinden mütecasir olanlar olduğu halde şedîd-i tedib ve terbiye olunacakları kendülerine etraftıyla tefhim olunarak cümleten sibyanlarının tahliyesi ve takvim-i vekâyî ve ceride-i havadis-e derc ve ilân kılınarak kusur-ı eşyanın dahi sahibleri zuhurunda ahvâl-i vech ile bil-isbat verilmesi ne" karar verilmişti.

Yani hırsızlık suçu sabit olan yukarıda ismi geçen kadınların hamile olması ya da birbirinden küçük çocuklarının bulunmasından dolayı bu çocukların kimsesiz ve sefil duruma düşmelerine ya da hapiste kalmalarına müsaade edilemezdi. Bu yüzden fâil kadınların şimdiye kadar yattıkları 7-8 ayın cezalarına karşılık gelmesi, bir daha hırsızlık suçu işlemeyeceklerini, işlerler ise en ağır şekilde cezalandırılacakları sözlerine karşılık tahliyelerine karar verilmişti. Hatta bu husus Takvim-i Vekâyî ve Ceride-i Havadis'de yayımlanarak çalıntı eşyaların sahiplerine teslimi düşünülmüştü(BOA., İ.MVL., 164/4853, 19 Cemaziye'l-evvel 1266/ 2Nisan 1850, s. 11, 15, 18).

12 kişiden 7 kişinin çocuk sahibi olmaları sebebiyle merhameten şartlı tahliye ile salıverilmesinden sonra geriye Penbe kızı Emine, Zeynep, Azime, Güllü ve Sıdika kalmıştı. Bu kişilerin nisaya mahsus hapisanede tutuklulukları devam edecekti. Fakat kısa bir süre sonra Azime'nin çocukları Rıfat, Hasan, Hatice ve Ahmet *"validemiz Azime cariyeleri beş mahdan beri zindanda mahbus olub bu sâbi kulları aç açıkta çıplak cereyan kalub mân-ı muhtac kolluklarında afova muhtâc olduklarında ve zann ve adalet mülükâneleri cümleye merhametle"* diyerek padişaha dilekçe vermişlerdi. Annelerinin serbest kalmasını istemişlerdi(BOA., MVL., 197/78, 23 Cemaziye'l-evvel 1266/6 Nisan 1850). Bunun üzerine aynı suçu işleyip bir süredir hapiste olan ancak bazılarının tahliye edilip bazılarının cezasının devamı kararı tekrar gözden geçirilmişti. Tıpkı 7 kişi de olduğu gibi geriye kalan 5 kişinin de hapiste kaldıkları 7-8 ayın cezasına karşılık gelmesine, bir daha hırsızlık suçu işlemeyeceklerine, işlerlerse en ağır şekilde ceza verilmesiyle tahliyesine hüküm verilmişti(BOA., A.MKT.MVL., 26/59, 2 Cemaziye'l-ahir 1266/15 Nisan 1850). Zaten bir süre sonra yaralama ve hırsızlık suçlarından dolayı tutuklu olup; ceza müddeti tayin olmayanlar, kaldığı hapis süresi suçunun derecesine göre kâfi görünenler ile azami süresini dolduranlar ve evrak götürülememesinden dolayı ceza süresini dolduranların tümüne genel af verilmişti(BOA., A.AMD., 21/5, 2 Zilhicce 1266/9 Ekim 1850). Yani meşhur çarşı hırsızları kişisel sebepleri dolayısıyla tahliye olmasaydı bile bir süre sonra genel aftan yararlanıp salıverilecekti.

Meşhur çarşı hırsızlarının tamamı 15 Nisan 1850’de affedilip tahliye edilmişti. Fakat tarihler 19 Aralık 1850’yi gösterdiğinde daha üzerinden 1 yıl geçmeden tahliye edilen bazı kadınların yine çarşı aralarında “*fezâhet-i ahz*” olarak nitelendirilen hırsızlığa teşebbüs ettikleri görülmüştü. İhbar üzerine yakalanan kadınların bazılarının yanında eşya bulunmuş, haliyle tekrar sorgulanmak üzere Zaptiye’ye götürülmüştü. Evler aceleyle araştırılmış “*hayli yine birtakım eşya-yı mesrûfe zuhur etmiş olduğundan*” gerekli işlemler başlatılmıştı(BOA., A.MKT.NZD., 21/62, 14 Safer 1267/19 Aralık 1850).

Çarşıda hırsızlık yaparken yakalanıp ihbar edilen ve ilk sorguya çekilen değişmeyen isimler çetenin baş failleri olan Emine ve Nimet’ti. Bunlar “*kemâ fi sabık dükkânlardan eşya aldıklarını*” kabul etmişler, bu sırada arkadaşları Azime, Hatice, Aişe, Ziyet, Ganime ve Fatma’nın da bulunduğunu söylemişlerdi. İnceleme sonucu Emine, Nimet ve Ziyet’in evlerinde bir miktar eşya çıkmıştı. Emine ve Nimet, evlerinde ortaya çıkan eşyalarının aynısı ya da türevinden arkadaşlarında da olduğunu, onların ifadeleri sonraya bırakıldığından suç delili sayılan çalıntı eşyaları kaçırabileceklerini ifade etmişlerdi. Bu ifadeye rağmen sadece Emine, Nimet ve Ziyet’in evlerinde delil ele geçirildiğinden, üçünün nisaya mahsus hapisanede 6 ay müddetle tutuklanmasına, diğerlerinin de bir daha böyle bir işle anılmayacaklarına, isimleri geçerse ceza alacaklarına dair sözlü kefilleri ile şartlı tahliye edilmesine karar verilmişti(BOA., A.MKT.MVL., 41/23, 8 Cemaziye’l-ahir 1267/10 Nisan 1851.; A.MKT.NZD., 32/9, 10 Cemaziye’l-ahir 1267/12 Nisan 1851).

Meşhur çarşı hırsız kadınlarından bazılarının tekrar tutuklanmasının üzerinden 1 ay geçtiğinde 19 Mayıs 1851’de Ziyet Hatun’un annesi kızının gözlerinden rahatsız olduğu için tahliyesini talep etmişti. Meclis-i Vâlâ’ya havale edilen dilekçe ile Ziyet muayene edilmiş gözlerinde “*tavuk karası*”(gece körlüğü) olduğu anlaşılmıştı. Ziyet bu sebepten tahliye edilirken, ilginç olan arkadaşları Emine ve Nimet de “*şâyân-ı merhamet görülmüş olduğundan ve bu ana kadar mahbusiyetleri haklarında ceza-yı kâfi olacağından ba’dezin bu makûle ve fezâhette bulunmamak üzere bunların kâvi kefilleri alınarak merhameten tahliye*”lerine hükmedilmişti(BOA., A.MKT.MVL., 41/88, 18 Recep 1267/19 Mayıs 1851). Çarşı hırsızlığı meselesinde kadınların suçları sabit olmasına, ayrıntılı bir inceleme sorgulama aşamasına ve kadınların bu işle uzun süredir uğraşmalarına rağmen, kısa bir süre sonra hapis cezası ile salıverilmesi durumu suça karşı cezanın caydırıcılığını sorgulatmaktaydı. Ayrıca, ortaklaşa işlenen suç olmasından dolayı da bazı kadınların çocuk, hastalık gibi sebeplerle tahliye edilmesi üzerine diğerleri de salıverilerek belki de adalet sağlanmaya çalışılıyordu. Fakat, meşhur çarşı hırsızları çetesinde de görüldüğü üzere, bu durum kadınların tekrardan aynı suçla gündeme gelmelerini engelleyemiyordu.

Meşhur çarşı hırsız çetesi kadınlarının evlerinden çıkan çalıntı eşyaların ise, sahiplerine teslimi için 2 ay müddet verilmişti. Takvim-i Vekâyi ve Cerîde-i Havadis’de söz konusu hırsızlıktan ve ele geçirilen eşyalardan bahsedilmişti. Bu süre zarfında bazı eşyalar sabahları gelen sahiplerine verilmişti. Bazıları da tedarik edilen ambarlarda ya da Zaptiye civarında Muhsinzade hanındaki odalarda tayin edilen müddetin sonuna kadar bekletilmişti. Hatta burada “*hayli vakit mürur etmiş ise de hiç kimesne gelüb eşya-yı zayia teharri ve taleb etmemiş*”ti. Eşyaların yaklaşık 8-10 senelik

olması hasebiyle, sahiplerini bulmak oldukça zor olacağından ve bekledikçe çürüyüp zayi' olacağından farklı şekillerde değerlendirilmesi gündeme gelmişti. Buna göre bazıları meclis-i cedid odası, bazı memur ve sorgu odalarının tamir ve yenilenmesinde kullanılacaktı. Bazıları aceze taifesinden kadınlara dağıtılacak ya da satılarak aceze olanların erzak, kömür gibi ihtiyaçları karşılanacak. Haseki hapishanesinin masrafları da karşılandıktan sonra kalan miktar Hazine-i Celile'ye devredilecekti(BOA., İ.MVL., 213/7015, 18 Şaban 1267/18 Haziran 1851).

Çalıntı ya da buluntu eşyalar bu dönemde Zaptiye Nezareti'nin emanet eşyalar kısmında tutulmakta zaman zaman da gazetelerde ilan edilerek de sahiplerine teslim edilmekteydi. Mesela bir çocuğun tavuk pazarında bulduğu 100 kuruş ile Çöpçü Halil'in Sultanahmet civarında bulduğu müstamel acem şalı ve bir adet sarı tekne sahiplerine verilmek üzere Takvim-i Vekâyi'de ilân edilmişti(*Takvim-i vekayi*, Sayı 442, 8 Rebiyü'l-ahir 1267). Anlaşılan bu dönemde söz konusu eşyalar öncelikle sahiplerine ulaştırılmaya çalışılıyor, ulaşılamazsa fakir muhtaç kimselerin ihtiyaçlarına ayrılıyor ya da devletin farklı kurumlarında hazinece kullanılıyordu.

3. Hırsızlık Vakaları ve Çeteleşmenin Artması, Devletin Aldığı Tedbirler

1853 yılı Dersaadeti'nin bir başka meşhur hırsızlarından Hayrelna, Hacı Emine'nin evinden pek çok eşyayı çalmakla suçlanıyordu. Çalınan eşyaları için oldukça üzgün olan Hacı Emine, *"bu cariyeleri ise fakirü'l- hâl ve hiçbir kimesnem olmadığından mübarek serd vekilleri için zabtiye müşiri devletlü paşa hazretlerine hitaben eşya-yı mesrûke"*si için padişah'tan yardım istemişti. Hayrelna'nın yaptığı bir nevi dolandırıcılıktı ve muhtemelen Hacı Emine onun meşhur bir hırsız olduğunu bilmiyordu. Çünkü Hayrelna, Emine'nin kızına "kör çapaklık muayenesi" yapmak üzere gelmişti. Eve girip kızla baş başa kaldığı ve odanın sakin olduğu bir zamanda da çekmeceye elmas iğne, iki adet pata(?) iğne, bir çift elmas küpe, bir saat, bir elmas yüzük, on adet değerli inci, bir zümrüt askıyı yanına almıştı. Zaptiyece kısa sürede tutuklanan hırsız kadın sorgulandığında, çaldığı eşyaları Üsküdar zaptiyesi kâtiplerinden birinin haremine yani evine "rehin" olarak verip borç akçe aldığını söylemişti. En azından itiraf ile çalınan eşyaların yeri öğrenilmişti ve gereken yapılacaktı. Ancak, olay Zaptiye katiplerinden birinin evine sığıyarak boyut değiştirmişti(BOA., A.MKT.NZD., 75/42, 16 Ca 1269/ 27 Mart 1853).

1855 yılında Osmanlı arşiv belgelerinde *"bu aralık dersaadette sarikler nakş ederek gecelerde bazı hanelere duhul ile gasb-ı emval vesair güne isal ü dest-i hisar etmekte oldukları..."* şeklinde geçen ifadeden Dersaadet'te hırsızların çoğaldığı, geceleri bazı hanelere giren bu kişilerin gün doğmadan araştırılıp ihbar edildikleri anlaşılmıştı. Bu çerçevede gerekenin yapılması, böyle uygunsuzlukların men edilip engellenmesi için, Zaptiye Nezareti'ne durum havale edilmişti. Diğer yandan Kapudan Paşa'dan, Anadolu ve Rumeli kıyılarında güvenliği daha sıkı tutması ve temin etmesi için gerekli miktarda sandal ve kayık gezdirmesi istenmişti. Hatta bundan sonra da sürekli bir şekilde söz konusu bölgelerde güvenlik amaçlı sandal ve kayıkların gerekli olabileceği anlaşılmıştı(BOA., A.MKT.NZD., 151/100, 6 Şevval 1271/ 22 Haziran 1855).

Bu dönemde Dersaadet'te hırsızlık vakalarının artmasında güvenliği sağlamak amaçlı kolluk kuvvetlerinin azlığı da etkiliydi. Zira bu konuda şikâyetler artmıştı.

Hatta hırsızlık vakaları, yönetimin bazı kademelerinde yer alan kişilerin evlerine kadar sıçramıştı. Belgelerde, söz konusu tarihte hırsızların eve girme ve çalma şekillerinden çeteleşme olabileceği *"birtakım hırsız organından masnu' tertibat ile girmek"* şeklinde geçen ifadeden anlaşılmaktaydı. Aşağıda yer alan arşiv belgesi bu dönemdeki hırsızlık vakalarının boyutunu göstermesi açısından aynı şekliyle alıntılanmıştır:

"zabtiye müşirine

malûm-ı vâlâları buyrulduğu üzere geçende bab-ı âlî evrak müdürü vekili azimetli aziz beyin hanesine birtakım hırsız organından masnu' tertibat ile girmek eşhaslar ise de haber alındığından firar eylemiş ve bu gece dahi meclis-i vâlâ evrak odası halkından Arif Efendinin saraçhane başında olan hanesine gelmişler ise de yeni haber alındığından kaçmış oldukları ve oralarda zabtiye kolları gezdirilmediğinden hırsızlar nakş eylediği ihbar kılınmış olub sâye-i şevket ma'ab hazreti şâhânede bu makûle eşhas-ı muzırranın ahz u giriftleri def'-i mukarreretleri lazimedem iken bunların ele geçirilmesine tekayyüd olunmayarak öyle istedikleri mehallerde serbestce gezmeleri pek çirkin şey bulunmuş olacağından zikr olunan mehaller ile dersaadetin her bir tarafında zabtiye karakolları gezdirilmeyüb emniyet-i matlubiyenin istihsaline i'tina varaka olunmasının savb-ı vâlâlarına bildirilmesi meclis-i vâlâdan ifale kılınmış olmağla ber minval muharrer müktezâsının ifâsına himem buyrulmaları sıyâkında tezkire" (BOA., A.MKT.NZD., 153/8, 16 Şevval 1271/2 Temmuz 1855).

19. yüzyılın ortalarında kadın-erkek fark etmeksizin hırsızlık vakalarının arttığı, hatta artık bu konuda işbirliği boyutunun fazlalaşarak olayın çeteleşmeye büründüğü görülmüştü. Söz konusu dönemde kaydedilen belgeler, çarşı hırsızları kadınların çeteleşme faaliyetini göstermesi açısından önemliydi. 1855 yılında Osmanlı devleti tebaasından Bakkal Yani, karısı ve beraberindekiler ise, arşiv belgesinde *"töhhmet sirkatinde şirketi olan"* şeklinde nitelendirilmişti. Âdeta şirketmişçesine bir iş gibi yaptıkları hırsızlığı Bakkal Yani ve karısı bu defa Sardunya devleti tebaasından Valti ile gerçekleştirmişti ve ortada henüz meydana çıkarılamayan altınlar mevcuttu. Uluslararası bir boyuta taşınan bu hırsızlık vakasında Valti bulunamadığından onun adına Konsolosbaşı Aleksandr'dan bilgi alınmıştı. Lavale isimli bir şahıs, çalınan akçelerin bahsi geçen isimlerde olduğunu derhal ortaya çıkarılmasını ifade ve iddia etmişti. Ona karşılık yeterli delil olmadığından *"yalnız şüphe ile hükm ü şer'î lâ hakk olamayacağı"* cevabı verilmişti. Ancak bir yandan da sorgu odasında söz konusu hırsızlıklarla irtibatı olabilecek kişilerin üzerlerinden birtakım eşyalar çıkmıştı. Yapılan sorgulama ve araştırmalar ile bazı şahısların Valti'nin firarını kolaylaştırıp yardım ettiği ve çaldıkları malları sakladığı ortaya çıkmıştı. Buna göre erkeklerden 9, kadınlardan 5 kişi yargılanmıştı. Bakkal Yani, Kayı Fransızko, Valti'nin kayınpederi Panayot; Valti ve akçesini dükkân ve hanelerinde saklamak ve kendisini kaçırmak, Yani'nin zevcesi Mariko, Fransızko'nun annesi Taşule, Valti'nin kayıvalidesi Arakola ile kızı Eleni ve diğer kızı, Valti'nin zevcesi Anastas bunlarla birlikte bulunmak; Kabakçı Kara Minal ile arkadaşı Yorgi kayıklarına alarak firar ettirmek, Panayot ve kardeşi Yani Verzuvan ve Atnas dahi hırsız Valti kaçarken *"malûmatları olduğu cihetle üzerine varıp akçe alarak salıvermek gibi fezahette bulunduğu ikrar ve itiraflarıyla"*

yargılanmış ve tahkik ettirilmişlerdi. Bütün suçu diğer arkadaşlarına devreden Lavale'nin de akçe ve mektup götürdüğü anlaşılmıştı.

Valti ile Lavale Sardunya tebaasından olduklarından gereken muamele devleti tarafına aitti. Ancak bahsi geçen 9 erkek ile 5 kadın hırsızlık vakasına "*kalbinden yataklık*" etmek ve "*cümlesinin medhal ve malûmatı bulunmak*" sebebiyle hüküm verilmişti. Erkekler 4 sene pranga, kadınlar 2 sene hapisanede ceza çekeceklerdi(BOA., A.MKT.UM.184/1, 9 Cemaziye'l-ahir 1271/27 Şubat 1855). Burada Valti'nin karısı ve onun ailesinin de işin içinde olup ceza aldığı anlaşılmıştı. Fakat ilginç olan karısı ve onun ailesinin Osmanlı tebaasından olmaları ve yargılanmaları, Valti'nin firarda ve Sardunya devleti tebaası durumunda bulunmasıydı. Boşanmış olabilecekleri, evliliklerinde sürdürmedikleri ortaklığı hırsızlık olayında devam ettirebilme ihtimalleri akla gelmekteydi. Yine bu şahıslar ile Bakkal Yani, karısı ve diğerlerinin ceza almalarında asıl etken, hırsızlık olayını işlemekten ziyade Valti'ye "*yardım ve yataklık etmeleri*"ydi. Belgede geçen "*kalbinden yataklık etmek*" tabiri Valti'nin hırsızlığından ve mal kaçırdığından haberi olduğu hâlde firarına yardım etmeyi kastetmekteydi. Belki de Valti, kaçıp daha sonradan onların payını verecekti.

Uluslararası bir boyuta sığmayan başka bir kadın hırsızlık vakası İtalya'da yaşanmıştı. Buna göre, Arap Kıptilerinden 2 kadın ve 3 çocuktan oluşan bir aile, Roma Sefareti'yle yapılan yazışma ve Osmanlı Devleti'nin isteği doğrultusunda Selanik'e gönderilmişlerdi. Dolandırıcılıkla birlikte çok sayıda hırsızlık yapan, İtalya'dayken tutuklu olan ailenin bir daha adı geçen ülke ve yabancı devletlere firar etmemeleri için, Zaptiye'nin gözetim ve nezaretinde tutulmalıydı. Ayrıca ailenin uygunsuz tavır ve davranışlarıyla halkın asayişini bozacağı da aşikârdı. Bu sebeple Meryem ve Saliha adlı kadınlar haklarındaki şüphelerden ve Sefaret'in bilgilendirmesinden ötürü 3 seneden başlamak üzere hapis cezasına mahkûm edilmişlerdi(BOA., BEO., 19/1362, 18 Zilkade 1309/14 Haziran 1892).

Grup hâlinde hırsızlık suçu işleyen kadınlar bazen de erkek akrabaları, bizzat kocaları veyahud arkadaşları ile bu teşebbüse girişmişlerdi. 1846 yılında Keşan kazasında ikamet eden Habibe Hatun, aynı mehalden Zeliha Hanım'ın evindeki bazı eşyaları çaldığını kabul ederek, bu fiili arkadaşı Mustafa ile yaptığını itiraf etmişti. Mustafa'nın durumu inkâr etmesiyle evinde arama yapılmış ve çalıntı eşyalar çıkmıştı. Böylece eşyalar sahibine teslim edilerek Mustafa'nın "*bir daha kazaya ayak basmamak üzere sürgününe*", Habibe'nin de 6 ay "*nisaya mahsus hapsine*" karar verilmişti(BOA., MVL., 68/62, 2 Zilhicce 1262/21 Kasım 1846). 10 yıl sonra ise kendisinin evde olmadığı sırada Mehmed, karısı Fatıma'nın Süleyman ile onun karısı tarafından tertibiyle evine girdiklerini birtakım eşyalarını çaldıklarını ifade ederek şikâyette bulunmuştu. Buna göre Mehmed'in 60 bin kuruş eşyası ile nakdi olarak akçesi çalınmıştı. Anlaşılan Mehmed ile Süleyman arkadaşlardı. Çünkü Mehmed, Süleyman'a ödünç olarak da 3 bin kuruş verdiğini, onun da çalıntı olarak sayılmasını ve geri almak istediğini şikâyet dilekçesine eklemişti(BOA., A.DVN., 113/48, 11 Ramazan 1272/16 Mayıs 1856).

19. yüzyılın ortalarında Dersaadet başta olmak üzere devletin pek çok köşesinde artan hırsızlık faaliyetleri dönemin gazetelerine de yansımaktaydı("Şuûnat", *Sabah*, Birinci sene adet 5, 16 Safer 1293; "Şuûnat", *Sabah*, Birinci sene adet 10, 21 Safer 1293).

Takvim-i vekayi bu tür örneklerle doluydu(*Takvim-i Vekayi*, Sayı 423, 25 Cemaziye'evvel 1266; *Takvim-i Vekayi*, Sayı 432, 19 Zilkade 1266). 1850 yılında Hamid sancağının farklı kazalarında faaliyet gösteren bir hırsız çetesi, Dersaadet'e gelerek burada da vakaları arttırınca 3'er sene pranga cezasına çarptırılmıştı(*Takvim-i Vekayi*, Sayı 426, 8 Şaban 1266). Sabah gazetesinde evlere ve dükkânlara yapılan hırsızlıkların yanında İstanbul'da özellikle Galata, Tünel ve Karaköy taraflarında yankesicilik olayları da yaşanmaktaydı. Cüzdan, saat, para kesesi gibi şeylerin çalındığı bu olaylarda, 10 yaşında çocukların bile yankesicilik yaptığı ve yankesicilerin genellikle kadınları gözüne kestirdikleri anlaşılmaktaydı("Şuûnat", *Sabah*, Birinci sene adet 30, 11 Rebiyü'l evvel 1293).

Aynı gazete 1876 yılında Beyoğlu'nda vuku bulan hırsızlıkları saydıktan sonra "bu aralık noktaların tezyidiyle karakolların akşamdan sabaha kadar gezdirilmesi lüzumunu zabtiye nezaret-i celilesine ihtar" etmekteydi. Söz konusu sayıda hırsızların artması "çarşamba akşamı bir tüccardan 30 lira çalmışlar, daha evvelsi gece hırsızlar Galata sarayının civarında bir eve girip bulabildikleri kıymetli şeyleri hatta evin mev'ilelerini dahi almışlar. Perşembe gecesi iki kişi Beyoğlu sokaklarından birinde sıkıştırılarak keseler ile baltolar almışlardır. Ehemmiyetsiz sirkatlerin ise zikri uzun cetvellere mutavaffıktır. Buralara mebni yazmaktan muradımı zabtiye nezareti celilesinin dikkatlerini celb etmekten ibarettir." şeklinde anlatılmıştı("Şuûnat", *Sabah*, Birinci sene adet 11, 22 Safer 1293).⁸ Yine gazetede Fatma adında sabıkalı bir hırsız kadının bir konaktan bazı eşya ile iki yüzük, kuyumcudan bir adet saat çalıp firar ettiği sonrasında zabıtalarca yakalandığı haberi verilmişti. Ayrıca Fatma'nın bu gibi uygunsuz davranışlarına marûz kalanların "Dersaadet Tahkik Komisyonuna" müracaat etmeleri ilan edilmişti("Şuûnat" "İlân-ı resmi", *Sabah*, Birinci sene adet 69, 21 Rebiyü'l ahir 1293).

İzmir çoğunlukta olmakla birlikte, Erzurum, Çanakkale, Silistre, Manastır, Sakız adası gibi devletin pek çok vilayetinde hırsızlık vakalarının arttığı ile ilgili şikâyetler gazete sayfalarında yer almaktaydı("Vilâyât", *Sabah*, Birinci sene adet 17, 28 Safer 1293. "Vilâyât", *Sabah*, Birinci sene adet 37, 18 Rebiyü'l evvel 1293. "Vilâyât", *Sabah*, Birinci sene adet 44, 25 Rebiyü'l evvel 1293. "Vilâyât", *Sabah*, Birinci sene adet 49, 1 Rebiyü'l ahir 1293. "Vilâyât", *Sabah*, Birinci sene adet 50, 2 Rebiyü'l ahir 1293. "Vilâyât", *Sabah*, Birinci sene adet 52, 4 Rebiyü'l ahir 1293). Mesela Sabah gazetesinde hırsızlığın ilginç bir şekilde artık gündüz yaygınlaştığı verilen haberler arasındaydı. Haber aynen şu şekilde geçmekteydi:

"anlaşıldığına göre hırsız efendiler çamurun çokluğundan gece fenersiz gezmediklerinden mi? yoksa kendileri de başka hırsızlardan korktuklarından mı? nedendir bilinmez, gündüzün evler soymaya karar vermişlerdir: cuma günü üç kişi beyoğlundaki sakız ağacında kapusunda kiraya verebilecek oda, yazılı bir ev kapusunu çalarak, odaya bakmak bahanesiyle içeriye girerler, evi tekmil gezüp kendilerini kendilerini gezdiren 15-16 yaşında bir çocuktan başka kimsenin bulunmadığını anladıkları gibi, çocuğun kollarını bağlarlar; ağzını tıkarlar; evin içinde bulabildiklerinden yalnız işlerine yarayan şeyleri toplayıp savuşurlar; biçare çocuk

⁸ (Bir önceki sayıda farklı hırsızlık olaylarından bahsediyordu. "Şuûnat", *Sabah*, Birinci sene adet 10, 21 Safer 1293).

validesi tebaşirden gelinceye kadar o halde kalır; validesi geldiği gibi zabıtaya haber verir."("Şuûnat", *Sabah*, Birinci sene adet 5, 16 Safer 1293).

Hırsızlık bir yandan fazlaca artmaktaydı, fakat diğer yandan güvenlik güçleri bu suçu engellemeye ve mücadele etmeye devam etmekteydi. Nitekim *Sabah* gazetesinin 14 ve 17 Mart 1876 sayılarında 40 kişi kadar Galata, 30 kişi kadar Beyoğlu hırsızlarının yakalanıp Zaptiye'ye gönderildiği ilan edilmişti. Hırsızlık vakalarının seyredildiği, yakalanan kişilerin kefile bağlanıp salıverilmeleri tekrardan asayişsizliğe sebep olacağından Dersaadet'ten uzaklaştırılmaları salık verilmişti("Şuûnat", *Sabah*, Birinci sene adet 19, 30 Safer 1293. "Şuûnat", *Sabah*, Birinci sene adet 22, 3 Rebiyü'l-evvel 1293).

Kadınların hırsızlık suçu sabitlenmediğinde ya da kesinleşmediğinde tutuklu olsalar dahi "töhhmet" kelimesi kullanılmıştı. Bu durum onlar hakkında gösterilen bir hassasiyet gibi gözükse de aslında doğru bir tabirdi. Çünkü kimileri hırsızlık töhmetiyle tutuklansa bile araştırıldığında serbest bırakılabiliyordu. Nitekim Laleli civarında Kırkata mahallesinde oturan, Zaptiye'de tutuklu olan Hediye Hatun, araştırılma ile bir süre sonra serbest bırakılmıştı. Hatta serbest bırakılırken de "mezbûre ne sebebe mebni alıkoyulmuştur yani sathında birşey sabit olduğu için mi tevkif olunmuştur keyfiyetin ba-tahkik ettirilmesi" denilerek araştırılmaya sevk edilmişti(BOA., A.MKT.NZD., 252/1, 2 Receb 1274/16 Şubat 1858).

Meşhur çarşı hırsızlarında olduğu gibi kadınların "anneliği" ya da "anne olma" durumları söz konusu olduğunda ya cezaları affedilmekte ya da genellikle belli bir süre çektikleri ceza karşılığında serbest bırakılmaktaydı. Burada çocuklara dışarıda bakacak kimse olmaması, aç ve sefil duruma düşmeleri etkili olmaktaydı. Nitekim Hicri 1281 tarihli bir arşiv belgesine göre, hırsızlık suçundan dolayı Konyalı Emine Hatun 1278 senesi Ramazan ayından itibaren 3 sene müddetle hapis olunmuştu. Tutuklanma süresi iki buçuk seneyi geçmiş olan Emine'nin evladı kimsesizliği sebebiyle merhamete muhtaç durumda kalmıştı. Bu sebeple bahsi geçen kadının "müddet-i bakiyyesinin afvıyla tahliye"sine karar verilmişti(BOA., MVL., 866/74, 17 Cemaziye'l-ahir 1281/17 Kasım 1864).

Yine kadınların hamile olması ya da hamilelik süresini tamamlayıp doğum yapmaları eğer suçu hırsızlık ise affedilmelerine sebep olabilmekteydi. Çünkü hapisane şartları hem doğum yapmak, hem de bebek büyütme için oldukça zorlayıcıydı. Nitekim 8 kıyye⁹ buğday çalmasından dolayı 3 ay hapse mahkûm olan Erzurum vilayeti Pasinler kazası Yakak köylü Esmâ adlı kadın, hapisanede ikiz çocuk dünyaya getirmişti. Esmâ'nın mahkûmiyet süresinin 2/3'ünü doldurmasından ve çocukların da perişan olmamasından dolayı kadının affına karar verilmişti(BOA., BEO.1491/111755, 24 Muharrem 1318/24 Mayıs 1900). Bu durumlar da hırsızlığa karşı uygulanan cezaların caydırıcılığını sorgulamakta ve âdeta hırsızlık faaliyetinin neden bu kadar çoğaldığını göstermekteydi. Çünkü genel olarak ya af çıkmakta ya da cezayı belli süre çektikten sonra kadınlar çeşitli sebeplerle tahliye edilmekteydi.

⁹ Okka, dörtyüz dirhem(Devellioğlu, 2010, s. 596).

1889 yılında Dersaadet dışında Osmanlı Devleti'nin başka bölgelerinde hırsızların ihbarı ya da yakalanmalarında etkili olabilecek telgraflardan ücret talep edilmemesi gündeme gelmişti. Bu talep Sivas vilayetindendi. Çünkü hırsız ihbarı yapmak isteyen bir kişi ücret sebebiyle çekimser kalabilmekteydi. Ayrıca yazıyla yapılabilecek bilgilendirme de geç kalmakta, bu durum hırsızların firarına ve hırsızlık vakalarının çözümsüz kalmasına sebep olabilmekteydi. Bu çerçevede söz konusu talep değerlendirilip, Telgraf ve Posta Nezareti ile görüşüldükten sonra, hırsızların yakalanması ile ilgili ihbar telgrafnamelerinde asayiş ve toplum huzurunu temin için ücret alınmayacağı kabul edilmişti. Bu tür telgraflar resmî evrak kabul edilecekti(BOA., DH.MKT.1646/123, 9 Zilhicce 1306/6 Ağustos 1889.; DH.MKT. 1659/68, 25 Muharrem 1307/21 Eylül 1889). Bu konudaki kararın yeni olduğu ve yeterince yaygınlaşmadığı, 10 Ekim 1889 yılında Aziziye, Elbistan ve Maraş taraflarında meydana gelen bir hırsızlık vakasından belli olmaktadır. Buna göre, Aziziye kasabasından bir öğrenci, "bir re's esban" ile hırsızlık yapıp çalıntıları Elbistan ve Maraş taraflarına "aşurduğu kuvvetlice zann ve şüphe edilmesinden" aranmaktaydı. Aziziye kaymakamı, söz konusu bölgelere telgraf çekmek istediğinde Diyarbakır posta ve telgraf başmüdürlüğünden ücret talep edilmişti. Kaymakam'ın konunun netleşmesini istemesi üzerine "hırsızlık vakalarında telgraf yerine yazışma ya da posta yoluyla bir başka mehale haber götürülmesi hırsızın istediği gibi mesafe kat' ile izini nam ve nişanını kayıp etmesine sebebiyet vereceğinden hırsızın derdest edilmesi toplumun asayiş ve huzurunu temin maksadıyla ücretsizdir" şeklinde bilgilendirme yapılmıştı.¹⁰

Şubat 1891'de ise, Dersaadet'te bir garip hırsızlık olayı yaşanmıştı. Buna göre Mahmudpaşa Mengene sokağında oturan Aişe Hanım, bir hafta önceden Tefrişat-ı Divan-ı Hümayun hademesi Ahmed Ağa'nın evinden 150 lira değerinde küpe, yüzük, büyük altın çalmış. Çaldığı bu eşyaları 55 yaşlarındaki kızı Hanife'ye takarak, Ayasofya ve Sultanahmet taraflarında dolaştırmıştı. Kızı 55 yaşında olduğuna göre, Aişe Hanım oldukça yaşlıydı ve çaldıkları eşyayı saklamak yerine sergilemek oldukça ilginçti. Ahmed Ağa'nın şikâyeti ile sorgulanan anne-kız Fatma Hatun isimli bir komşusunun bir şey talep etmek için evlerine geldiğini, bu değerli eşyaları onun alıp kız kardeş çocuğu Erzincanlı Mehmet ile kaçabileceklerini ifade etmişti. Çünkü bahsi geçen komşu Fatma'yı o günden sonra görmemişlerdi. Bu durum ve sorgulamalar ile gerekli tahkikatlar ancak başlatılabilecekti(BOA., Y.PRK.ZB., 7/57, 4 Receb 1308/13 Şubat 1891).

20. yüzyılın başlarında suçluların ihzar müzekkiresi ile ifadeye alındığı görülmüştür. Bu durum bize hırsızlık suçundan dolayı sorgulamanın ne şekilde yapıldığını göstermekteydi. 1903 yılında Üsküdar'da Tophaneli oğlunda oturan Fesli Zihaf alayı Mirlivalarından Osman Gazi'nin konağında hizmetçi Hatice Nevber Kadın,

¹⁰ "...hükümetin bu telgrafları keşide etmekten maksadı dikkatiyle yollar kestirilerek hırsızın derdesti ve hukûk-ı şahsiyeden ikdam ve ihmam olan hukûk-ı umûmiyenin muhafazası ve inzibat ve asayişin temini kaziyesinden ibaret idi." "...vakia müstecil ve tahriren yazılmakta mahzur olmayan husûsât-ı âdiye için telgraf yazılmaması hakkındaki iradat-ı senîyye malûm ise de böyle hususlarda telgraf yazılmayubda posta ile ihbar vukuati edilecek olsa posta varıncaya kadar hırsızın istediği gibi mesafe kat' ile izini ve nam ve nişanını gaib edeceği şüphesizdir." (BOA., ŞD. (Şura-yı Devlet), 2548/19, 14 Safer 1307/10 Ekim 1889).

Üsküdar Bidayet Mahkemesi İstintak Dairesi tarafından ihzar müzekkiresi ile sorguya çağrılmıştı. Çalıştığı adres sorgulansa da bulunamayan Nevber Kadın, aranmaya devam edilecekti. Üstelik evin sahibi asker olduğundan durum Seraskeriye'ye de yansımış kurum, Osman Gazi'nin hizmetçi hakkında bir bilgi alması dâhilinde derhal Adliye memurlarına bildirmesini istemişti.

19. yüzyılın sonları 20. yüzyılın başlarında farklı şehirlerde olan hırsızlık vakalarında telgraflardan ücret alınmadığı, suçu işleyebileceğinden şüphelenenlerin resmî evrakla çağrıldığı, yani artık devletin de kurumsallaşma faaliyetleri çerçevesinde işleri resmî kural ve kaidelerle ilerlettiği anlaşılmıştı. Nitekim yukarıdaki örnekte ihzar müzekkiresinde hırsızlık suçundan dolayı aranan Hatice Nevber Kadın, İstintak memuru Hasan'ın mührü ve beraberindeki mübaşir ile sorguya çağrılmaktaydı. Ceza kanununun 94. maddesine göre ihzar müzekkiresi ile sorguya çağrılan kişi, geleceğini beyan edip sonra kaçmaya çalışırsa şahıs zorla tutuklanarak güvenlik güçlerince getirilebilecekti(BOA., ZB., 15/12, 21 Safer 1323/27 Nisan 1903).

19. yüzyıla kıyasla 20. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde kadın hırsızların kılık değiştirmek ya da soyacakları evi gözlemlemek suretiyle bu işi daha plânlı programlı yaptıkları görülmüştü. Nitekim Açı Penbe namıyla meşhur Mançure Penbe ismindeki ünlü bir hırsız kadın, gündüz vakti hırsızlık yapacağı evleri keşfedip evlerin içini ve dışını inceler nereden ne suretle giriş ve çıkışı olacağına bakardı. Yine giriş çıkışın olduğu bölgelere "*işaret-i mahsûsa ve ilâmat-ı farîka*" koyardı. Bu suretle hırsızlık için saldırmaya geçeceği evlere gerektiği takdirde erkek elbisesi giyerek girer, "*emsali nadide ve naşide bir sârîka-i sahure*" ederdi. Hatta Tüccarhaneden Kanbur Nuri Efendi'nin gece muhtemelen evinin duvarını delmek ve benzer duvarları kırmak suretiyle hırsızlık yaptığı anlaşılmıştı. Duvara çizilen işaretler de bu iddiayı güçlendirmekteydi (BOA., DH.EUM.MEM., 99/11, 10 Şevval 1336/19 Temmuz 1918).

Sonuç

19. yüzyılın Osmanlı Devleti'nde hırsızlık, bazı kadınlar arasında alışkanlık haline getirilip kolay geçim kaynağı olarak görüldüğü için yapılmaktaydı. Zira arşiv belgeleri bu kadınların başkaca suçlara karıştığını da göstermekteydi. Hırsızlıktan dolayı "*meşhur*" olarak nitelendirilen kadınlar, kendi gerçek isimleri yanında takma unvan ve lakapları da kullanmaktaydı.

İşledikleri hırsızlık suçuna karşılık, sürgün cezasının yanında hapse mahkûm edilen kadınlar 7-8 aydan başlayıp 3 seneye yakın ceza çekmişlerdi. Sürenin bu denli değişiklik göstermesinde kadınlara mahsus olan annelik, hamilelik gibi etkenler ile hastalık durumlarının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebepler doğrudan cezanın indirimi ve affına sebeptir. Belki de hapisane sisteminin yaygınlaşmaması da söz konusu durumda etken olabilir. Yine hırsızlık yapan kadınların bazılarının kocasının olmaması, çocuklarıyla geçim sıkıntısı çekebilmiş olması da suça teşvik etmiştir denilebilir. Fakat genellikle kocaların da bu durumdan haberdar olmadığı görülür. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, bazıları bu suçu kocaları ve akrabaları ile ortaklaşa yapmışlardır.

19. yüzyılın ortalarında Dersaadet'te 26 kişinin sorgulandığı kadın hırsız çetesi ve çetenin aynı suçu tekrarlaması bu dönemde hırsızlığın ne kadar yaygın olduğunu

gösterir. Üstelik bu durum Dersaadet'e özgü değildir farklı vilayetlerde de hırsızlık yaygınlaşmıştır. Bu konuda arşiv belgeleri ve gazetelerin ortak noktası güvenliği artırmaktır. Fakat devletin içinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik durum düşünüldüğünde bu konuda ne kadar yeterli olunabileceği aşikârdır. Devlet, kurumsallaşmanın artması ve düzene girmesiyle ihbar, yakalama ve sorgulama faaliyetleriyle hırsızlığı engellemek için elinden gelen tüm mücadeleyi göstermiştir.

Extended Abstract

The 19th century was a period of change and transformation for the Ottoman State and society. In the period in question, on the one hand, the society tried to adopt new cultural materials with its traditional life, open to European innovations. On the other hand, with the effect and result of the political events experienced, it has dealt with some permanent problems. Especially with the economic crisis and migration that emerged because of the wars, the society resorted to immoral methods in terms of ensuring its livelihood and the tendency to commit crimes increased. Among those involved in the criminal act were women as well as men. Because poverty, poverty were factors to be fought for them as well, or a kind of easy way of making money was a tool for feeding their bellies. In the Ottoman Empire of the 19th century, women involved in the crime of theft, which was reflected in archive documents for various reasons, were the subject of this study.

In the Ottoman Empire, men who committed the crime of theft in the 19th century were given punishments such as shackles and exiles that varied according to the conditions and needs of the period; women were given prison sentences that increased with more deportations. Initially, the houses of imams, mukhtars or priests were used as prisons, but with the spread of prisons in connection with the institutionalization of the state, women served their sentences there. While sentences ranged from 3 months to 3 years, most women were released without completing this period.

As reflected in the archive documents, it was understood that the women involved in the crime of theft were generally inclined to crime or that they were either connected with other crimes or committed the theft repeatedly. In the middle of the 19th century, the group of women gangs called "the famous bazaar thieves of Dersaadet" had been making a living in this business for 8-10 years. This group, most of them family or friends, consisted of 26 people. As a result of the interrogations, a list of 485 items was issued. Although the seized items were collected in an inn determined by the state and advertised in the newspapers, the remaining items were used in the state savings since it was impossible to deliver them all to the owner. Women, on the other hand, were arrested and released after a certain period because they had children in need of care, siblings, or because they were pregnant or had various illnesses. Did that stop them from stealing? No. Less than 1 year later, the same gang of thieving women continued with the same act, and they were released again for various reasons.

Since the punishment did not have a deterrent, the crime of theft gradually increased. In the middle of the 19th century, it became widespread in various parts of the state, especially Dersaadet. This situation, which was reflected in the archive documents as well as in the newspapers of the period, was in line with the demands of

the state to increase its security forces and control. As a matter of fact, Kapudan Pasha increased the number of boats and boats to keep the security tighter on the coasts of Anatolia and Rumelia over time. In the hinterland, Zaptiye had more frequent visits by law enforcement officers. Again, the state decided not to charge a telegraph fee for the notification of theft crimes committed in the provinces, and this undoubtedly aimed to increase public order and public peace.

Kaynakça**Arşiv Belgeleri****Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA.)**

Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO.) 19/1362, 1491/111755

Cevdet Evkaf (C.EV.) 322/16355

Cevdet Zabtiye (C.ZB.) 16/761, 2/51, 16/782, 13/607, 13/625, 71/3523

Dahiliye Mektubi Kalemi (DH.MKT.) 1646/123, 1659/68

Dahiliye Memurin Kalemi (DH.EUM.MEM.) 99/11

Hatt-ı Hümayun (HAT.) 1164/46043

İrade Meclis-i Vala (İ.MVL.) 164/4853, 213/7015

Meclis-i Vala (MVL.) 842/69, 70/68, 197/78, 68/62, 866/74

Sadaret Amedi Kalemi Evrakı (BOA., A.AMD.) 21/5

Sadaret Deavi Evrakı (A.MKT.DV.) 30/3

Sadaret Divan Kalemi Evrakı (A.DVN.) 76/48, 113/48

Sadaret Meclis-i Vala Evrakı (A.MKT.MVL.) 26/59, 41/23, 34/99, 37/2, 39/87, 25/96, 41/88, 34/35

Sadaret Nezaret ve Devair Evrakı (A.MKT.NZD.) 75/42, 21/62, 32/9, 151/100, 153/8, 252/1

Sadaret Umum Vilayat Evrakı (A.MKT.UM.) 184/1

Şura-yı Devlet (ŞD.) 2548/19

Yıldız Şehremaneti Maruzatı (Y.PRK.ŞH.) 3/20

Yıldız Zabtiye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.ZB.) 7/57

Zabtiye (ZB.) 15/12

Sürelî Yayınlar

“Şuûnat”, *Sabah*, Birinci sene adet 5, 16 Safer 1293.

“Şuûnat”, *Sabah*, Birinci sene adet 10, 21 Safer 1293.

“Şuûnat”, *Sabah*, Birinci sene adet 11, 22 Safer 1293.

“Şuûnat”, *Sabah*, Birinci sene adet 19, 30 Safer 1293.

“Şuûnat”, *Sabah*, Birinci sene adet 22, 3 Rebiyü'l-evvel 1293.

“Şuûnat”, *Sabah*, Birinci sene adet 30, 11 Rebiyü'l evvel 1293.

“Şuûnat” “İlân-ı resmi”, *Sabah*, Birinci sene adet 69, 21 Rebiyü'l ahir 1293.

Takvim-i Vekayi, Sayı 422, 9 Cemaziye'l-evvel 1266, Muharrir kalemi: Daire-i maarif, Matbaa-i âmire.

Takvim-i Vekayi, Sayı 423, 25 Cemaziye'l evvel 1266, Muharrir kalemi: Daire-i maarif, Matbaa-i âmire.

Takvim-i Vekayi, Sayı 426, 8 Şaban 1266, Muharrir kalemi: Daire-i maarif, Matbaa-i âmire.

Takvim-i Vekayi, Sayı 432, 19 Zilkade 1266, Muharrir kalemi: Daire-i maarif, Matbaa-i âmire.

Takvim-i vekayi, Sayı 442, 8 Rebiyü'l-ahir 1267, Muharrir kalemi: Daire-i maarif, Matbaa-i âmire.

“Vilâyât”, *Sabah*, Birinci sene adet 17, 28 Safer 1293.

“Vilâyât”, *Sabah*, Birinci sene adet 37, 18 Rebiyü'l evvel 1293.

- “Vilâyât”, *Sabah*, Birinci sene adet 44, 25 Rebiyü'l evvel 1293.
 “Vilâyât”, *Sabah*, Birinci sene adet 49, 1 Rebiyü'l ahir 1293.
 “Vilâyât”, *Sabah*, Birinci sene adet 50, 2 Rebiyü'l ahir 1293.
 “Vilâyât”, *Sabah*, Birinci sene adet 52, 4 Rebiyü'l ahir 1293.

Telif Eserler

- Akgündüz, A.(1990). *Osmanlı kanunnâmeleri ve hukukî tahlilleri*. C. I, İstanbul: FEY Vakfı Yayınları.
- Aydın, M. Â.(2007). *Türk hukuk tarihi*. İstanbul: Hars Yayıncılık.
- Başoğlu, T.(2011). Ta'zîr. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (Cilt 40, 198-202), İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yay.
- Beydilli, K.(2013). *Osmanlı'da imamlar ve bir imamın günlüğü*. İstanbul: Yitik Hazine Yayınları.
- Devellioğlu, F.(2010). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dolu, O.(2012). *Suç teorileri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Faroqı, S.(2011). *Osmanlı kültürü ve gündelik yaşam*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Güçlü, İ.-Erbas H.(2016). *Suç sosyolojisi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hanılçe, M.- Şeyhoğlu, E.(2020). Osmanlı Devleti'nde bir ceza infaz kurumu olarak hapishaneler ve kadınlar. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 4 Issue 2, 406-436.
- Karpat, H. K.(2006). *Osmanlı'da değişim, modernleşme ve uluslaşma*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Karpat, K. H.(2010). *Osmanlı nüfusu(1830-1914)*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kur'ân-ı Kerîm açıklamalı meâli (2010). Mâide suresi, 38. Ayet, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Menekşe, Ö.(1998). XVII. ve XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde hırsızlık suçu ve cezası. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, İstanbul.
- Pakalın, M.Z.(1993). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü*. Cilt I-II, İstanbul: MEB. Yayınları.
- Salarcı, E.(2015). Baba Cafer zindanı. *Antikçağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, Cilt III, 113, 115, 117.
- Ünlü, M.- Çeribaş, V.(2019). Kalebend defterlerine göre Osmanlı'da kadın mahkûmlar(1800-1815). *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 16, 535-553.
- Yıldız, M.(2015). Osmanlı İstanbul'unun güvenlik yönetimi (1453-1839). *Antikçağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, Cilt III, 102-116.